Examen HAVO

2013

tijdvak 2
dinsdag 18 juni
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage

Het examen bestaat uit 30 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 74 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

HA-1034-a-13-2-o

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 1 Geweld tegen hulpverleners

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding
De Stichting Ideële Reclame (SIRE) vestigde de publieke aandacht op geweld tegen hulpverleners. Ze gebruikte ‘een interpretatie’ van de cijfers in haar campagne ‘Handen af van onze hulpverleners’. Een gevolg daarvan was dat in de media gediscussieerd werd over de vraag hoe omvangrijk deze vorm van geweld nu werkelijk was (tekst 2). Vragen over omvang, ernst en oorzaak gaan vaak vooraf aan het uiten van onvrede en het stellen van eisen aan de overheid om een probleem aan te pakken.

Lees tekst 1.
SIRE bedient zich van een techniek die in de reclame ‘normaal’ is om aandacht te trekken namelijk het uitvergroten en overdrijven van een gegeven. Campagneleider Hans Peters noemt dit uitvergroten en overdrijven “een interpretatie” (regels 24-26) en daarmee doet hij het voorkomen alsof het gaat om het uiten van een mening en dat is in Nederland een grondrecht. Grondrechten zijn er in soorten.

1p **1** Tot welke soort grondrechten wordt ‘vrijheid van meningsuiting’ gerekend?

De wet stelt grenzen aan de vrijheid van meningsuiting.

2p **2** Welke grenzen stelt de wet aan de vrijheid van meningsuiting? Noem twee van die grenzen.

Lees tekst 2.
Het kabinet liet nader onderzoek doen om zo een beter beeld te krijgen van de aard en omvang van agressie en geweld tegen hulpverleners en functionarissen in de publieke sector. Het beeld dat uit de politiestatistieken blijkt, is kennelijk niet precies genoeg.

2p **3**
– Op welke gegevens zijn politiestatistieken gebaseerd?
– Leg uit dat de cijfers in de politiestatistieken niet overeen hoeven te komen met de werkelijke omvang van het gepleegde geweld tegen hulpverleners en functionarissen in de publieke sector.

Lees tekst 3.
Sommige theorieën die crimineel gedrag verklaren geven verklaringen op macroniveau (de maatschappij als geheel), andere theorieën geven verklaringen op microniveau (het individu).

3p **4**
– Geef twee voorbeelden van verklaringen op individueel niveau waarom sommige mensen geweld tegen hulpverleners gebruiken.
– Geef een voorbeeld van een verklaring op maatschappelijk niveau waarom sommige mensen geweld tegen hulpverleners gebruiken.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Geweldscriminaliteit kan materiële en immateriële gevolgen hebben.

3p **5** – Is er in de regels 14-20 sprake van materiële of van immateriële gevolgen?
– Geef ook twee voorbeelden van mogelijke gevolgen van geweld tegen hulpverleners uit de andere categorie.

Lees tekst 4.
In de regels 18-35 van tekst 4 staat een aantal voorstellen van de ACP. Maatregelen om criminaliteit te bestrijden kunnen passen in een meer preventief beleid of in een meer repressief beleid.

2p **6** Leg met gebruikmaking van de voorstellen van de ACP uit wat een meer preventief en wat een meer repressief beleid is.

Zie de regels 8 tot en met 10 van tekst 4.
De ACP-voorzitter roept kabinet en Tweede Kamer op om met vervolgstappen te komen. Kabinet en Tweede Kamer hebben verschillende taken.

4p **7** – Noem een taak van het kabinet en een vervolgstap die daarbij past.
– Noem een taak van de Tweede Kamer en een vervolgstap die daarbij past.

Lees tekst 5.
Harte geeft in de regels 23-29 van tekst 5 twee overwegingen die een reden kunnen zijn voor justitie om psychiatrische patiënten niet te vervolgen. De eerste reden (de verdachte is al opgenomen) is te begrijpen vanwege de doelen die nagestreefd worden met het opleggen van straf. De tweede reden om ze niet te vervolgen (ze zijn niet toerekeningsvatbaar) is te begrijpen vanwege de juridische mogelijkheid voor het opleggen van een straf.

2p **8** Leg aan de hand van twee doelen van straf uit dat iemand die al gedwongen is opgenomen in een psychiatrische kliniek vaak niet wordt vervolgd.

1p **9** Op grond van welk beginsel uit het strafrecht zou de officier van justitie kunnen besluiten om niet over te gaan tot vervolging van een patiënt die gedwongen opgenomen is in een psychiatrische kliniek?

Het Nederlandse strafrecht kent zowel elementen die passen bij daadrecht als bij daderrecht. Bij geweld tegen hulpverleners in de psychiatrie wordt slechts tien procent van de zaken die ter kennis komen van de politie, vervolgd. Dat is minder dan bij andere gevallen van geweldpleging.

3p **10** – Geef een omschrijving van de begrippen daadrecht en daderrecht.
– Past het meer bij daadrecht of bij daderrecht dat psychiatrische patiënten die geweld plegen minder vaak vervolgd worden dan andere geweldplegers?

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 2 Massamedia

Bij deze opgave horen de teksten 6 en 7 en de figuren 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding
De media vervullen verschillende functies voor zowel het individu als voor de samenleving als geheel. Zo spelen zij onder andere een belangrijke rol bij het functioneren van de democratie.

Lees de regels 1 tot en met 24 van tekst 6.
Ontzuiling van de media betekende dat het belang van de traditionele ideologieën voor de inhoud van de programma's en de programmering afnam of zelfs verdween. Daarvoor in de plaats kwam een ander criterium om te bepalen wat er uitgezonden zou worden. Als je de periode vóór 1970 vergelijkt met die van ná de jaren '80 dan kun je aan de programmering zien dat het criterium was veranderd.

1p **11** Welk criterium om te bepalen wat wel en niet wordt uitgezonden is in de periode van de ontzuiling steeds belangrijker geworden voor de publieke omroepen?

2p **12** Geef twee veranderingen in de programmering van de publieke televisiezenders waaraan je kunt zien dat het criterium veranderd is.

Zie de regels 7 tot en met 24 van tekst 6.
De media hebben een socialiserende en een bindende functie en die hadden ze ook al in de tijd van de verzuiling.

4p **13**
– Leg uit wat de socialiserende functie inhield in de tijd van de verzuiling en in welke zin die functie veranderd is.
– Doe hetzelfde met de bindende functie van de media.

Lees de regels 25 tot en met 33 van tekst 6.
De media zijn van belang voor de democratie. Dat blijkt ook uit de politieke functies van de media. In de regels 25-33 van tekst 6 zijn twee politieke functies te herkennen.

4p **14**
– Geef twee politieke functies van de media die zijn te herkennen.
– Geef bij beide functies een passend citaat.
– Leg aan de hand van die twee functies uit dat de media belangrijk zijn voor het goed functioneren van de democratie.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Bekijk figuur 1 en 2.
De media spelen een belangrijke rol in de democratie maar zijn ze daarin ook sturend? De Nederlandse Nieuwsmonitor heeft onderzoek gedaan en gekeken of actualiteitenprogramma's politiek te plaatsen zijn. De onderzoekers zijn uitgegaan van het model van kieskompas om politieke partijen te onderscheiden. Kieskompas plaatst politieke partijen in een kwadrantenmodel dat gevormd wordt door twee begrippenparen: links-rechts en conservatief-progressief (figuur 1).
Voor het plaatsen van de actualiteitenprogramma's in het model van Kieskompas hebben de onderzoekers gekeken naar de inleidingen bij de items, de opmerkingen van de presentatoren en van de gasten. Ze hebben geturfd hoe vaak deze links, rechts, progressief of conservatief van toon of inhoud waren. De gemiddelde scores zijn weergegeven in figuur 1.
In figuur 2 is de verdeling weergegeven van de aantallen linkse en rechtse politici die aan het woord waren in de actualiteitenprogramma's.

4p **15** Wat kun je op basis van figuur 1 en 2 concluderen over de externe pluriformiteit en de interne pluriformiteit van de genoemde actualiteitenprogramma's? Leg je antwoord uit.

Lees de regels 1 tot en met 24 van tekst 7.
Niet alle gebeurtenissen verschijnen in de media. Het bepalen van de nieuwswaarde is een eerste filter in het selectieproces voordat het nieuws bij het publiek terechtkomt.

3p **16** Geef drie redenen waarom de Elfstedentocht nieuwswaardig was.

Lees de regels 19 tot en met 34 van tekst 7.

2p **17**
– Hoe wordt het verschijnsel dat te herkennen is in de regels 19-34 van tekst 7 in de communicatiewetenschap genoemd?
– Geef een omschrijving van dit begrip uit de communicatiewetenschap.

Bekijk figuur 3.
Op grond van de hoeveelheid aandacht die kranten besteden aan de verschillende onderwerpen kan je die kranten indelen in twee categorieën.

5p **18**
– Welke twee categorieën kranten zijn op grond van die aandacht voor verschillende onderwerpen te herkennen in figuur 3?
– Leg je antwoord uit en deel de kranten uit figuur 3 bij een van die twee categorieën in.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 3 Sleutelen aan de monarchie

Bij deze opgave horen tekst 8, figuur 4 en tabel 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding
De positie van het staatshoofd is een onderwerp op de politieke agenda. In de Kamer zijn er verschillende partijen die voorstellen indienen om de rol van het staatshoofd aan te passen.

Lees tekst 8.

1p **19** Wat is de rol van de Raad van State bij het tot stand komen van wetgeving?

De PVV wil – naast de voorstellen die in tekst 8 staan – ook af van de ministeriële verantwoordelijkheid. De ministeriële verantwoordelijkheid is in 1848 opgenomen in de grondwet.

2p **20**
– Wat houdt ministeriële verantwoordelijkheid in ten aanzien van het doen en laten van de Koning(in)?
– Met welk doel is die ministeriële verantwoordelijkheid opgenomen in de grondwet?

De situatie in tekst 8 kan beschreven worden met behulp van het barrièremodel.

2p **21** Leg uit wat de eerstvolgende barrière van het barrièremodel is die genomen moet worden alvorens de plannen van de PVV gerealiseerd kunnen worden.

Bekijk figuur 4.

1p **22** Welke rol van het staatshoofd is te herkennen in deze spotprent?

Bekijk tabel 1 en lees de regels 26 tot en met 33 van tekst 8.
In 2011 was er al een parlementaire meerderheid voor het afschaffen van de rol van het staatshoofd bij de kabinetsformatie (tekst 8, de regels 26-33). Inmiddels is het voorstel aangenomen.
In tabel 1 staat een peiling van de mening van de Nederlandse bevolking uit de tijd dat het onderwerp op de agenda stond.

2p **23** Was het besluit van de Tweede Kamer om het staatshoofd geen rol meer te laten spelen in de kabinetsformatie representatief?
Licht je antwoord toe.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 4 Gedoogmacht

Bij deze opgave horen tabel 2 en tekst 9 uit het bronnenboekje.

Inleiding
In 2011 werd de Eerste Kamer gekozen. De uitslag van die verkiezingen bracht het kabinet in lastig vaarwater. Het kabinet werd gevormd door VVD en CDA en had gedoogsteun van de PVV.

1p **24** Op welke manier wordt de Eerste Kamer gekozen?

Bekijk tabel 2 en lees tekst 9.
De Eerste Kamer heeft, net als de Tweede Kamer, een (mede)wetgevende taak maar de Eerste Kamer beschikt daarvoor niet over dezelfde formele middelen. Ze wordt geacht die taak anders in te vullen dan de Tweede Kamer.

4p **25**
– Leg uit wat de Eerste Kamer geacht wordt anders te doen dan de Tweede Kamer bij het uitoefenen van de (mede)wetgevende taak.
– Leg ook uit dat het verschil in middelen past bij die andere invulling van de (mede)wetgevende taak.

De SGP kreeg in de Eerste Kamer één zetel.

3p **26** Leg aan de hand van het Nederlandse kiesstelsel uit hoe het mogelijk is dat een partij met één zetel soms meer invloed heeft dan een partij met een groter aantal zetels.

Lees de regels 8 tot en met 44 van tekst 9.
In de regels 28-30 van tekst 9 worden de keuzes van Rutte pragmatisch genoemd.

3p **27** Leg uit dat die keuzes van Rutte pragmatisch genoemd kunnen worden en geef een voorbeeld waaruit dat blijkt.

In het proces van politieke besluitvorming komt het regelmatig voor dat een fractie een standpunt inneemt dat afwijkt van de mening van haar electoraat.

2p **28** Geef twee verklaringen voor dergelijke verschillen.

3p **29**
– Tot welke politieke stroming behoort de SGP?
– Leg van een SGP-standpunt uit tekst 9 uit dat het overeenkomt met een ideologisch uitgangspunt van deze stroming.

2p **30** Geef twee voorbeelden van politieke participatie uit tekst 9.

Bronvermelding
Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.